

Економічні науки

УДК 330.131.7

Тараненко Павло Андрійович

студент магістратури

спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Тараненко Павел Андреевич

студент магистратуры

специальности «Финансы, банковское дело и страхование»

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Taranenko Pavlo

Master Student of Finance, Banking and Insurance of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

FINANCIAL RISK MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY

***Анотація.** Управління фінансовими ризиками на підприємстві є найважливішим елементом успішної діяльності організації, одним із значущих напрямків розвитку антикризової економіки. Саме інноваційна діяльність організацій і корпорацій - пріоритетний напрямок виходу економіки України з кризи. Побудова інноваційного стрижня відкриє перспективи для багатьох галузей промисловості. Важливо, за допомогою яких інструментів і алгоритмів буде здійснюватися якісна інноваційна діяльність підприємства.*

***Ключові слова:** фінансові ризики, інноваційна діяльність, управління ризиками.*

Аннотация. Управление финансовыми рисками на предприятии является важнейшим элементом успешной деятельности организации, одним из значимых направлений развития антикризисной экономики. Именно инновационная деятельность организаций и корпораций - приоритетное направление выхода экономики Украины из кризиса. Построение инновационного стержня откроет перспективы для многих отраслей промышленности. Важно, с помощью каких инструментов и алгоритмов будет осуществляться качественная инновационная деятельность предприятия.

Ключевые слова: финансовые риски, инновационная деятельность, управление рисками.

Summary. Financial risk management at the enterprise is an essential element of the successful organization's activities, one of the most important areas for the development of the anti-crisis economy. It is the innovative activity of organizations and corporations - the priority direction of the release of Ukraine's economy from the crisis. The construction of an innovative core of the people will open up prospects for many industries. It is important, with the help of which tools and algorithms will be implemented qualitative innovation activities of the enterprise.

Key words: financial risks, innovation activity, risk management.

Постановка проблеми. Помітне падіння промислового виробництва внаслідок якого склалося важке економічне становище цілої низки промислових підприємств стало причиною масової і серйозної модернізації маркетингової і виробничої політики виробничих комплексів по всій країні.

До недавнього часу економічній політиці цілого ряду представників традиційно зростаючих галузей відповідала орієнтація переважно на екстенсивний розвиток. Станом на сьогодні, з метою виведення підприємницької діяльності країни на належний рівень та

конкурентоздатність необхідно застосовувати інновації. Однак інноваційна діяльність може мати ряд фінансових ризиків, котрі потенційно можуть поставити під загрозу втілення інновації, а також фінансову стійкість самої компанії.

Тому питання управління та мінімізації фінансових ризиків на всіх стадіях здійснення інноваційних проектів - одне з найважливіших завдань в інноваційній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фінансових ризиків в інноваційній діяльності на сьогоднішній день активно досліджуються представниками різних шкіл і напрямів сучасної економічної теорії, загального та функціонального менеджменту і отже ця проблема має досить потужну теоретико-методологічну базу та досконалий методичний інструментарій.

Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками фінансування інвестиційної діяльності підприємств різних галузей економіки є предметом професійної зацікавленості широкого кола дослідників. Зокрема, питання управління фінансовими ризиками інноваційної діяльності є інтересами дослідження таких відомих вчених як І. Бланк, О. Гудзь, М. Дем'яненко, І. Зеліско, В. Ковальов, Г. Корнійчук, О. Непочатенко, В. Опарін, С. Осадець, П. Стецюк, А. Чупіс, О. М. Шевченко.

Мета статті полягає у виробленні пропозицій і рекомендацій розвитку інноваційних проектів на підприємствах, а також в створенні механізмів мінімізації витрат впровадження інноваційної складової.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові ризики пов'язані з імовірністю втрат фінансових ресурсів. Під фінансовими ризиками при реалізації інноваційних проектів розуміється ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат в ситуації невизначеності умов інноваційної діяльності організації.

Здійснення інноваційної діяльності пов'язане з прийняттям великої кількості серйозних ризиків, найважливішими з яких є фінансові ризики. Сучасна економіка (завдяки випереджаючим темпам розвитку науки і техніки) нерозривно пов'язана з науково-технічним прогресом. У діловому та економічному житті постійно виникають нові види підприємницької діяльності, на ринку з'являються нові товари, в виробництво впроваджуються нові технології, освоюються нетрадиційні методи реклами для просування товарів.

Інноваційні проекти і програми їх реалізації є суттєвою частиною формування господарського механізму управління науково-технічним розвитком країни, що реалізуються через втілення інноваційних проєктів (під інноваційним проєктом слід розуміти комплекс заходів в рамках повного інноваційного циклу, що дозволяє створити і комерціалізувати затребуваний ринком інноваційний продукт або модернізувати існуючу науково-технічну продукцію, технологію), при розробці та аналізі ефективності яких, часто доводиться стикатися з тим, що потоки грошових коштів, що розглядаються при їх оцінці відносяться до майбутніх періодів і носять прогностичний характер. Невизначеність прогнозованих результатів призводить до виникнення ризику того, що цілі, поставлені в проєкті, можуть бути не досягнуті повністю або частково. [2, с. 140].

Отже, для успішного втілення інноваційного проєкту управління фінансовими ризиками має найважливіше значення.

До основних цілей управління фінансовими ризиками в інноваційної діяльності ставляться:

- прогнозування прояви негативних факторів, які впливають динаміку інноваційного процесу;
- оцінка впливу негативних факторів на інноваційну діяльність й на результати впровадження нововведень;

- розробляються методи зниження фінансових ризиків інноваційних проектів;
- створення управління фінансовими ризиками в інноваційної діяльності.

Політика управління ризиками повинна містити, серед іншого, положення по організації і порядку взаємодії підрозділів при ідентифікації та оцінці ризиків, методи якісного і кількісного аналізу ризиків.

Перший етап ідентифікації та оцінки ризиків - якісний аналіз, спрямований на виявлення та опис невизначеностей, властивих проекту, причин, які їх викликають, і, як результат, факторів ризику і ризиків проекту. Кількісний аналіз ризиків, що проводиться на другому етапі оцінки ризиків проекту, необхідний для того, щоб виявити, яким чином найбільш значущі фактори ризиків можуть впливати на показники ефективності інноваційного проекту.

Кількісний аналіз ризиків необхідний для того, щоб оцінити, яким чином найбільш значущі ризикові фактори можуть вплинути на показники ефективності інноваційного проекту. Аналіз дозволяє з'ясувати, наприклад, чи призведе невелика зміна обсягу реалізації до значної втрати прибутку або ж проект буде вигідний навіть при реалізації 40% від запланованого обсягу продажів [3, с. 14].

Методи управління фінансовими ризиками інноваційних проектів - найважливіша частина системи управління ризиками.

Під методом управління ризиками необхідно розуміти проведення заходів, спрямованих на нівелювання ймовірності реалізації ризиків, а також на створення і використання інструментів покриття можливих фінансових втрат у разі реалізації ризиків (див. рис. 1).

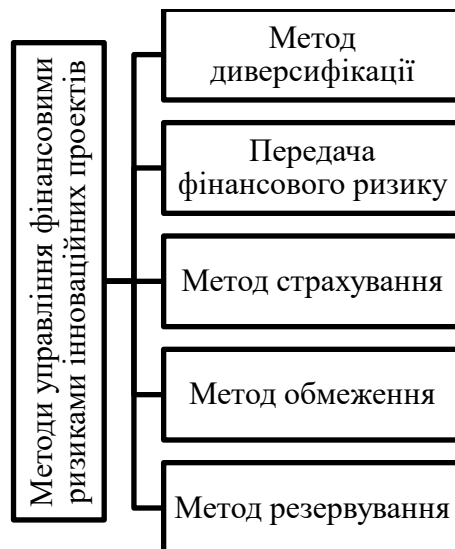

Рис. 1. Методи управління фінансовими ризиками інноваційних проєктів

Джерело: складено автором на основі [1, с. 28]

1. Диверсифікація інноваційної діяльності. Методи диверсифікації забезпечують зниження інноваційних ризиків за рахунок розподілу досліджень і капіталовкладень по різноспрямованим інноваційним проєктам, які безпосередньо не пов'язані один з одним. У разі збитковості одного з проєктів, це не яким чином не вплине на інші проєкти, котрі в свою чергу можуть виявитись прибутковими та багатократно покрити збитки по програшному проєкту. Але одночасно недоліком даного методу являється те, що така диверсифікація може призвести до повного банкрутства підприємства, у разі якщо всі проєкти будуть збитковими та не виправдають себе. Ще одним недоліком, що може підвищити фінансовий ризик інноваційної діяльності є те, що одночасно вести декілька проєктів може буди потенційно проблематично для підприємства замість того, щоб зосередили всі зусилля на втіленні одного проєкту [1, с. 29].

2. Передача фінансового ризику третій особі. Даний метод здійснюється за допомогою укладання контрактів по перекладанню фінансового ризику на третю зацікавлену сторону. Дана операція може бути вигідною для обох сторін в тому випадку якщо:

- 1) можливі втрати, що можуть бути фатальними для інноваційного підприємства можуть бути незначними для сторони, котрій передається ризик.
- 2) Сторона, що приймає на себе ризик може краще контролювати господарський ризик та одночасно перебувати в кращій позиції для скорочення втрат.

Як правило, для передачі третій стороні фінансового ризику укладаються наступні типи контрактів:

1) контракти на будівництво (ризик пов'язані з будівельними роботами приймає на себе спеціалізована на таких роботах будівельна організація);

2) лізингові контракти (оренда виробничого устаткування);

3) контракти з перевезення (ризик пов'язані з транспортування вантажів приймає на себе логістична організація);

4) контракти продажу, обслуговування, постачання (угоду про постачання організації матеріалами, сировиною, необхідними для реалізації інноваційного проекту; оренда обладнання, що використовується для здійснення проекту, з гарантією його технічного обслуговування і технічного ремонту);

5) факторингові контракти (фінансування поставок товарів при факторингу передбачає, що негайно після поставки продавцю банк виплачує в якості дострокового платежу значну частину суми поставки. При використанні факторингу як способу фінансування інноваційної діяльності компанії зможуть оптимізувати графік своїх платежів).

6) біржові контракти. За допомогою таких контрактів можна знизити фінансовий ризик інноваційної діяльності навіть в при значній інфляції та відсутності надійних оперативних каналів закупівель:

- за допомогою опціонів підприємство може придбати в майбутньому за фіксованою ціною, котра може бути нижче ринкової, товари або

послуги для здійснення інноваційної діяльності, оскільки при такому виді контракту постачальник гарантує продаж товару в майбутньому за фіксованою ціною протягом певного терміну

- укладаючи ф'ючерсний контракт на покупку товару або послуг, інноваційна підприємницька фірма, з одного боку, отримує певну гарантію отримання товару або послуги в потрібний термін за обумовленою ціною, знижуючи тим самим ризик постачання і інфляційний ризик. З іншого боку, інноваційна фірма не позбавляється можливості відмовитися від контракту в тому випадку, якщо знайде альтернативні канали постачання і зможе укласти інший, більш вигідний контракт. Ф'ючерсний контракт на покупку товару або послуги може бути укладений в якості резервного як доповнення до основного контракту, в надійності якого у фірми є сумніви. Якщо основний контракт проте буде реалізований, підприємницькій фірмі слід продати ф'ючерс на паралельну закупівлю до настання по ньому терміну реальної закупівлі та її оплати. В даному випадку необхідно, щоб термін додаткового ф'ючерсного контракту був тривалішим, ніж термін поставки за основним контрактом [1, с. 31].

3. Іншим дуже вагомим методом зниження фінансового ризику інноваційної діяльності є страхування. Страхування являє собою систему економічних відносин, що включає сукупність форм і методів формування цільових фондів грошових коштів, які використовуються для захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні певних подій.

При страхуванні інноваційних ризиків об'єктами, як правило, є:

- ризики несвоєчасного завершення запланованих за інноваційним проектом робіт;
- ризики невиходу на заплановану виробничу потужність і ін.

У страхуванні фінансових ризиків інноваційних проектів особливе значення відводиться страхуванню інтелектуальної власності, оскільки

інноваційний бізнес завжди формується на основі інтелектуального капіталу (знання, досвід, навички, кваліфікація та здібності) [4, с. 46].

Слід зазначити, що страхування ризиків доцільно використовувати для таких ситуацій, коли існує статистика їх виникнення. Метод страхування дозволяє підприємницької фірмі мінімізувати багато фінансових ризики. У той же час страховий метод мінімізації ризику має деякі обмеження: по-перше, високу суму страхового внеску. Використання страхування як інструменту захисту від інноваційних ризиків передбачає виділення на нього чималих коштів, а це веде до значного подорожчання проекту, що не завжди представляється можливим. По-друге, деякі ризики не приймаються до страхування. Наприклад, якщо ймовірність настання страхового випадку дуже велика, то такі ризики або не приймаються до страхування, або вводяться дуже високі страхові платежі.

4. Метод обмеження передбачає обмеження граничних сум:

- витрат;
- продажу;
- кредиту.

Цей метод застосовується підприємствами - при продажу товарів в кредит і визначенні сум вкладень капіталів в різні інноваційні проекти. На підприємстві лімітування реалізується шляхом встановлення відповідних внутрішніх фінансових нормативів в процесі розробки політики здійснення різних аспектів фінансової діяльності і не вимагає високих фінансових витрат.

5. Метод резервування передбачає, що підприємець створює за рахунок частини власних оборотних коштів відокремлені фонди, призначені для відшкодування збитків. Даний метод по своїй суті схожий зі страхуванням, однак обмежується кордонами конкретного підприємства. Тому у вітчизняній літературі його часто називають також самострахуванням [1, с. 34].

Використання резервування коштів як способу зниження негативних наслідків настання ризикових подій при реалізації інноваційних проектів не представляється ефективним, оскільки не сприяє раціональному використанню коштів, відволікаючи значну їх частину від обороту і приводячи до їх знецінення внаслідок впливу інфляції. Інноваційні ризики можуть бути досить значними за ступенем наслідків, тому розмір збитку може істотно перевищити розрахунковий розмір вже сформованого резервного фонду [5, с. 72].

Також у окремих випадках управління фінансовими ризиками інноваційних проектів не потребує ніяких фінансових ресурсів за рахунок прийняття ефективних управлінських рішень. Такими рішеннями можуть бути глибокий аналіз і оцінка інноваційного проекту, вибір і перевірка кваліфікаційних партнерів та персоналу, що залучені в інноваційний проект, багатоетапне планування і прогнозування всіх можливих результатів інноваційної діяльності.

На жаль, сьогоднішній стан інноваційної діяльності та інвестиційного клімату в Україні далекий від ідеалу. На сьогоднішній день зменшилися обсяги державного фінансування, брак власних коштів у підприємств і відсутність стратегічного мислення у їх керівників не заповнюється припливом приватного капіталу.

Інноваційна діяльність в нашій країні до 1990-х рр. велася в основному в великих державних установах, керованих за допомогою планування і фінансування за допомогою бюджетних вливань. В умовах світової економічної кризи особливого значення набуває розвиток малого підприємництва в сфері інноваційної діяльності, так як малі підприємства найбільш мобільні і здатні адаптуватися до умов обмеженості ресурсів, відповідно орієнтовані на прискорену розробку і здатні швидше, ніж великі підприємства, перебудовувати виробництво і впроваджувати інновації [2, с. 44].

У свою чергу слід звернути увагу, що у великих компаній в даний час більше можливостей, так як саме їх в першу чергу держава підтримала у 2009 році (період світової фінансової кризи) через державні фінансові інститути, тим самим не просто підтримавши розвиток інноваційної діяльності, прийнявши фінансові ризики на себе, але і вивело з банкрутного стану істотну частину промисловості. Багато в чому визначальним фактором вибору компаній було не успішність їх роботи і значимість для держави в цілому, а соціальний фактор, недопущення соціального вибуху. Зі зрозумілих причин допомогу держави малим підприємствам практично не виявлялася. І в даний час залучення фінансових ресурсів малими підприємствами досить важко.

Висновки. В основі ризику інноваційного проекту лежать дві системи ризиків. Перша продукувати пошуком і неправильним вибором самої ідеї інноваційного проекту, а друга «пов'язана з безпосередньою реалізацією проекту в системі виробничо-ринкових відносин».

Можна виділити наступні етапи в системі управління фінансовими ризиками інноваційної діяльності:

1. Визначення місця управління фінансовими ризиками в системі управління конкурентоспроможністю інноваційної організації.
2. Виявлення та ідентифікація передбачуваних фінансових ризиків.
3. Аналіз фінансових ризиків. Вибір методів управління ризиками.
4. Реагування на настання ризикової події.
5. Створення організаційно-управлінського механізму контролю та обліку фінансових ризиків в інноваційній діяльності підприємств.

Визначення основних цільових сегментів для планування програми управління фінансовими ризиками є важливим етапом в системі управління фінансовими ризиками.

Література

1. Бланк, І.А. Управління фінансовими ризиками. Підручник / І.А. Бланк. - Київ: Ніка-Центр, 2014. - 600 с.
2. Гудзь О.Є. Концептуальні засади управління ризикозахисністю підприємства. Бібліографія / О.Є. Гудзь, // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – с. 61-68.
3. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): монографія / О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 302 с.
4. Непочатенко О.О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств (Монографія) / О.О. Непочатенко. – Умань, 2012. – 456 с.
5. Стецюк П. А. Управління ризиками фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Підручник / П. А. Стецюк // Економіка. Менеджмент. Бізнес. - 2017. - № 3. - С. 13-19.

References

1. Blank, I.A. Management of financial risks. Tutorial / I.A. Blank. - Kiev: Nika-Center, 2014. - 600 p.
2. Gudz O.E. Conceptual Principles of Risk Protection Management of the Enterprise / O.E. Gudz // Economy of the agroindustrial complex. - 2014. - No. 11. - p. 61-68.
3. Demyanenko M.Y. Evaluation of the creditworthiness of agroformations (theory and practice): monograph / O.E. Gudz, M.Y. Demyanenko, P.A. Stecius - K.: NSC IAE, 2013. - 302 p.
4. Nepochatenko O.O. Organizational and Economic Mechanisms of Crediting Agrarian Enterprises (Monograph) / O.O. Nepochatenko - Uman, 2012. 456 p.

5. Stetsyuk P. A. Management of Risks of Financing Innovative-Investment Activities of Enterprises [Electronic resource] / P.A. Stetsyuk // Economics. Management. Business. - 2017. - No. 3. - P. 13-19.